

ПРАВИЛНИК
О ВРСТАМА, НАЧИНУ ОСТВАРИВАЊА И ФИНАНСИРАЊА ПОСЕБНИХ, СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИХ
ПРОГРАМА И ДРУГИХ ОБЛИКА РАДА И УСЛУГА КОЈЕ ОСТВАРУЈЕ ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА
("Сл. гласник РС", бр. 26/2013)

Предмет Правилника

Члан 1

Овим правилником утврђују се ближи услови о врстама, начину остваривања и финансирања посебних, специјализованих програма и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа (у даљем тексту: установа).

Програми и други облици рада и услуга

Члан 2

У оквиру предшколског програма могу да се остварују посебни и специјализовани програми и други облици рада и услуга (у даљем тексту: програми).

Годишњим планом рада установа утврђује време, место, начин и носиоце остваривања програма, у складу са законом којим се уређују основи образовања и васпитања.

Принципи и циљеви остваривања програма

Члан 3

Остваривање програма врши се на начин да обезбеди:

- 1) схватање детета као особе и носиоца права са посебним интересовањима и искуствима, чија добробит зависи од односа са блиским особама и од настојања заједнице да обезбеди могућности за доступно и разнолико васпитање и образовање;
- 2) усаглашеност са основама програма предшколског васпитања и образовања и допринос унапређивању квалитета предшколског васпитања и образовања;
- 3) повећање доступности предшколског васпитања и образовања за сву децу, без дискриминације или сегрегације по било којем основу. Не сматрају се дискриминацијом програми који су усмерени ка постизању пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају;
- 4) партнерски однос са породицама, локалном самоуправом и широм друштвеном средином у складу са потребама предшколске деце и њихових родитеља, односно старатеља;
- 5) неговање игре као аутентичног начина изражавања и учења детета предшколског узраста;
- 6) уважавање, јачање и подржавање васпитно-образовне улоге породице;
- 7) уважавање различитости и посебности деце и њихових породица и поклањање посебне пажње развојним потенцијалима деце, као и културним и језичким специфичностима средине у којој дете расте;
- 8) квалитетно укључивање деце предшколског узраста у даље образовање и друштвену средину кроз интеракције са децом различитих узраста и са различитим особама;
- 9) концепцију отвореног система предшколског васпитања и образовања, актуелним истраживањима, савременим технологијама, облицима и начинима рада и континуираном унапређивању праксе предшколског васпитања и образовања.

Врсте посебних програма

Члан 4

Посебни програми, као облик организовања предшколског васпитања и образовања деце, су целовити, комплексни васпитно-образовни програми, усмерени на целокупан развој детета и додатну подршку породици.

У оквиру посебних програма реализују се и услуге породици са децом предшколског узраста, и то:

- 1) програми подршке породици који представљају додатну подршку породици у остваривању родитељске улоге и повезивање породице и система васпитања и образовања путем различитих садржаја и активности, као и кроз посебне и специјализоване саветодавне облике рада;
- 2) програми за рад са децом у породици који представљају додатну подршку породици која има потребе за професионалним и стручним збрињавањем детета, а чија деца нису укључена у живот и рад установе;
- 3) програми за рад са децом у породици који представљају додатну помоћ породици чија су деца обухваћена васпитно-образовним радом у установи.

Врсте специјализованих програма

Члан 5

Специјализовани програми су ужи васпитно-образовни програми, оријентисани на стимулисање целовитог развоја деце са акцентом на посебне склоности детета или програми који се односе на поједина подручја васпитно-образовног рада са децом, и то:

- 1) програми посебних области васпитно-образовног рада - програми који имају за циљ стимулисање целовитог развоја деце, пружање могућности за социјализацију и пружање подршке за развој посебних склоности и интересовања у складу са психофизичким могућностима деце;
- 2) програми неговања језика и културе националне мањине.

Други програми и облици рада и услуга

Члан 6

Установа може, с циљем прилагођавања специфичним потребама деце и породице, да организује и друге програме, облике рада и услуга, у складу са статутом установе, предшколским програмом и развојним планом, уз сагласност оснивача, и то:

- 1) пригодне и повремене програме - програми који имају за циљ остваривање културних и рекреативних активности, односно одмора деце, пружање могућности за социјализацију, подстицање физичког раста и развоја, култивисање стваралачког изражавања (покретом, гласом, говором, цртежом и др.), развоја способности комуникације, осамостаљивање, богаћење непосредног искуства о природи;
- 2) програме у вишедневном трајању у установи.

Услови за остваривање програма

Члан 7

Програми се остварују ако су испуњени следећи услови:

- 1) да простор и опрема одговарају функцији програма;
- 2) да програми организационо, безбедносно, здравствено, хигијенски не угрожавају и не ометају живот деце у установи;
- 3) да програми доприносе и подстичу интеграцију деце предшколског узраста у ширу заједницу;
- 4) да програми доприносе повећању обухвата деце предшколским васпитањем и образовањем;
- 5) да лица која реализују програме испуњавају прописане услове у погледу степена и врсте образовања сарадника у установи, као и услове дефинисане специфичностима конкретних програма.

Време остваривања програма

Члан 8

Посебне и специјализоване програме карактерише сталност, односно остваривање током целе године са редовним терминима рада, најмање једном недељно, полудневно трајање, у складу са законом којим се уређује предшколско васпитање и образовање (у даљем тексту: Закон).

Програми који се изводе у простору установе, остварују се у оквиру радног времена и ван радног времена установе.

За децу која су укључена у васпитне групе целодневног, односно полудневног програма предшколске установе, програм се може остваривати у радно време, под условом да су програмом обухваћена сва деца и да у његовом финансирању не учествују родитељи.

Уколико програм финансирају родитељи, односно старатељи деце која су укључена у васпитне групе целодневног, односно полудневног програма установе, остваривање програма се организује ван времена предвиђеног за целодневни, односно полудневни боравак деце у установи.

За децу која нису укључена у васпитне групе, програми се остварују у оквиру и ван радног времена установе.

Место остваривања програма

Члан 9

Програми се остварују, зависно од функције и специфичности програма, у просторијама установе, просторијама друге установе, друштва, удружења или организације, у местима за рекреацију и одмор или на другом месту, у складу са овим правилником и законом.

Величина, облик, уређење и опремање простора зависе од програма који се реализује.

Простор треба да обезбеди одговарајуће услове за активности предвиђене програмом, у складу са прописом којим се уређују ближи услови за почетак рада и обављање делатности установе за децу.

Корисници програма

Члан 10

Програми су намењени деци предшколског узраста која су обухваћена и деци која нису обухваћена предшколским програмом, у складу са Законом, као и њиховим родитељима, односно старатељима и другим заинтересованим лицима, у складу са функцијом и специфичностима програма.

Члан 11

Укључивање деце у програме које финансирају оснивач установе, донатори и друга заинтересована лица, спроводи се у складу са прописом којим се уређују ближи услови за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу.

Здравље и безбедност корисника програма и других лица

Члан 12

Установа у којој се остварују програми дужна је да води бригу о безбедности и здрављу корисника програма и у том смислу:

- 1) спроводи мере које спречавају немарно коришћење или злоупотребу материјала или средстава обезбеђених за реализацију програма, а тичу се здравља и безбедности корисника;
- 2) успоставља процедуре поступања за хитне случајеве и упознаје са њима сва лица која се налазе у просторијама где се спроводи програм;
- 3) обезбеђује јасне информације о здрављу и безбедности корисника и врши обуку запослених, лица која остварују програме и других који се налазе у простору где се спроводи програм о поступању у појединим случајевима који се тичу здравља и безбедности корисника;
- 4) обезбеђује да спољашњи и унутрашњи простор, намештај, опрема и играчке буду безбедни за децу и адекватни својој намени.

Организатори програма

Члан 13

Установа као организатор програма може те програме да остварује самостално или у сарадњи са другим правним, односно физичким лицем, а њихова међусобна права и обавезе уређују се уговором о сарадњи у складу са законом.

Организатор програма подноси захтев оснивачу за одобрење њихове реализације за радну годину, уколико испуњава услове прописане Законом и овим правилником.

Организатор програма се стара о његовом квалитету, у складу са стандардима услова за остваривање посебних програма у области предшколског васпитања и образовања.

Лица која остварују програме

Члан 14

Лица која остварују програме ангажује организатор програма, у складу са законом.

Лица из става 1. овог члана треба да испуњавају прописане услове у погледу врсте и степена образовања сарадника у предшколској установи.

Увођење програма

Члан 15

Предлог о врсти и увођењу програма израђује се на основу процене потреба све деце и породица, а посебно деце која нису обухваћена предшколским васпитањем и образовањем и деце из осетљивих група.

Предлог о врсти и увођењу програма који се остварују у установи припремају стручни органи установе на основу сагледавања потреба деце, породице и организационих могућности установе.

Одлуку о избору и реализацији програма доноси орган управљања установе по прибављеном мишљењу савета родитеља.

Уколико установа организује програме у сарадњи са другом организацијом, односно физичким лицем, начин пријављивања за остваривање програма у установи обавља се јавним конкурсом, у складу са законом.

Приликом избора програма стручни органи установе треба да воде рачуна да предлог програма садржи:

- 1) теоријски основ програма укључујући претпоставке о схватању детета, учењу и природи васпитања и образовања које се пружа;
- 2) циљну групу програма;
- 3) циљеве, задатке, методе и садржаје васпитно-образовних активности програма;
- 4) начин организације остваривања програма, укључујући место, време остваривања, трајање, број деце која се уписују у групу, планирани број група конкретног програма;
- 5) квалификације и искуство реализатора;
- 6) материјале и опрему неопходну за реализацију;
- 7) цену програма која укључује детаљну структуру трошкова;
- 8) начин праћења и вредновања програма.

Доступност програма, пружање информација и заштита података

Члан 16

Установа која добија јавна средства и реализује програме дужна је да информише потенцијалне кориснике о њиховој доступности.

Организатор програма је у обавези да пружа оснивачу установе захтеване информације.

Прикупљање, држање, обрада и коришћење података од стране организатора, односно реализатора програма, у смислу овог правилника, врши се у складу са законом којим се уређују основе система образовања и васпитања и законом којим се уређује заштита података о личности.

Праћење и вредновање програма

Члан 17

Праћење и вредновање програма остварује се, у складу са законом којим се уређују основе система образовања и васпитања, правилником којим се уређује вредновање квалитета рада установа, утврђеним стандардима квалитета рада предшколских установа и утврђеним стандардима услова за остваривање посебних програма у области предшколског васпитања и образовања.

Установа која организује програме примењује осмишљен систем њиховог праћења и вредновања.

Установа, као организатор, прати и вреднује програме које остварује у сарадњи са другом организацијом, правним односно физичким лицем.

Програми, као део предшколског програма установе, чине саставни део процеса самовредновања и спољашњег вредновања установе.

Извештај о праћењу, вредновању и ефектима програма доставља се корисницима, реализаторима и лицима која финансирају програм у писменој форми на крају реализације програма и чини саставни део извештаја установе за текућу годину.

Финансирање програма

Члан 18

Програме, поред оснивача установе, финансирају родитељи, донатори и друга заинтересована лица, у складу са законом.

Оснивач, у сарадњи са установом, утврђује врсте и број програма који ће се у установи остваривати у току радне године начин њиховог финансирања и учешћа свих заинтересованих лица за остваривање тих програма, у складу са законом.

Члан 19

Табеларни преглед који садржи листу програма, облика рада и услуга и услова остваривања програма одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Завршна одредба

Члан 20

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД

ПРОГРАМА, ОБЛИКА РАДА И УСЛУГА И УСЛОВА ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Посебни програми:

Назив програма	Циљ	Трајање	Корисници (узраст, број деце и место остваривања програма)
Играоница	Подстицање и развијање игре код деце као основног облика изражавања, учења и начина дружења.	Најмање једном недељно у трајању од два и по до три сата.	Деца узраста од три године до поласка у школу. Број деце зависи од просторних услова - највише 24 деце по једној одраслој особи.
Игровница	Подстицање и развијање различите игровне и истраживачке активности као начина сазнавања и изражавања сопственог искуства деце и родитеља; развијање партнерства деце и родитеља.	Најмање два пута недељно у трајању од два до три сата.	Деца узраста од три године до поласка у школу и њихови родитељи. Број деце зависи од просторних услова - највише 24 деце. Могућност организовања и "беби групе" (највише до 12 деце) у трајању до два сата дневно и уз обавезно присуство једног одраслог пратиоца детета. Не формирају се сталне групе деце.
Путујући вртић	Организовано васпитање и образовање деце у срединама у којима не постоји ни један организован облик или програм.	Најмање два пута недељно.	Деца узраста од четири године до поласка у школу. Број деце - до 25 деце. Организује се у посебно прилагођеном аутобусу или већем комби возилу.

"Путујући" васпитач	Васпитање и образовање деце у срединама у којима не постоји ни један организован облик или програм или не постоји могућност организованог превоза деце до вртића; пружање стручне педагошке помоћи и помоћи родитељима и другим заинтересованим у васпитању и образовању деце. Основне смернице рада путујућег васпитача доноси и израђује предшколска установа у складу са специфичним условима и потребама деце и породице.	Два до три пута недељно у трајању од два до три сата дневно.	Деца узраста од четири године до поласка у школу и деца од пет и по до шест и по година која због болести нису у могућности дуже да похађају ни један од понуђених облика или програма. Број деце зависи од начина и места организовања програма (у одређеном простору за више деце или у породици).
Породичне јасле	Организовано васпитање и образовање деце у срединама у којима не постоје капацитети за пријем деце у предшколску установу и у циљу ублажавања последица социјално, културне и здравствене специфичности.	Повремено или редовно. Дневно трајање одређује се у зависности од исказаних потреба породица.	Деца од шест месеци до три године. Посебно се организује за децу која из здравствених или других разлога не могу да се укључе у редовне групе. Корисници могу да буду све породице са децом овог узраста на територији локалне самоуправе. Програм се остварује у стану васпитача, родитеља или других заинтересованих лица.
Породични вртић	Организовано васпитање и образовање деце у срединама у којима не постоје капацитети за пријем деце у предшколску установу и у циљу ублажавања последица социјално, културне и здравствене специфичности.	Повремено или редовно. Дневно трајање одређује се у зависности од исказаних потреба породица.	Деца од три године до пет и по година. Посебно се организује за децу која из здравствених или других разлога не могу да се укључе у редовне групе. Корисници могу да буду све породице са децом овог узраста на територији локалне самоуправе. Програм се остварује у стану васпитача, родитеља или других заинтересованих лица.
Школе родитељства	Пружање стручне помоћи и подршке породици у свим питањима везаним за васпитање, образовање и одрастање деце.	Најмање два пута недељно у трајању до три сата.	Сви заинтересовани родитељи деце на територији локалне самоуправе.

Специјализовани програми:

Назив	Циљ	Трајање	Корисници
Читаоница (Причаоница)	Увођење детета у свет књиге и стимулисање говорно-језичког развоја. Могући садржаји рада су: приказивање књига и разговор о књигама, причање, читање прича, сусрети са ствараоцима за децу (књижевници, песници, илустратори и др.), позајмљивање књига, примена различитих метода за стимулисање говорно језичког стваралаштва код деце и др.	Најмање једном недељно у трајању од један до два сата.	Деца узраста од три године до поласка у школу. Програм се остварује у библиотеци, читаоници или посебно опремљеном простору у предшколској установи.
Студио (Радионица) драмског изражавања	Развијање и подстицање стваралачког изражавања (покретом, гестом, гласом, цртежом и др.) Могући садржаји рада су: драмске игре и елементи драмског изражавања (импровизација, симулација, игре улога), елементи позоришта и позоришних техника (позориште лутака, израда и рад са сценском лутком, израда сценарија, сценографије, костима и др.)	Најмање једном недељно у трајању од један до два сата.	Деца узраста од четири године до поласка у школу.

Ликовни атеље (радионица, студио)	Стимулисање и развијање ликовног изражавања деце. Програм ликовног атељеа поред ликовне, садржи и елементе примењене уметности и вајарства (обликовање глином, пластелином и др.).	Најмање једном недељно у трајању од један до два сата.	Сва заинтересована деца предшколског узраста. Број деце - до 15 деце.
Програми физичке културе	Подстицање физичког раста и развоја деце и допринос здравственој заштити и превенцији; омогућавање разноврсних природних активности. Програми физичке културе негују игру као основни облик рада.	Једном до три пута недељно у трајању од један до два сата.	Сва заинтересована деца предшколског узраста. Број деце - до 15 деце.
Специјализовани курсеви	Развијање способности и вештина у различитим областима - "курсеви" вежбања и учења у области спорта, уметности и језика (страни језик, балет, пливање и др.).	Једном до три пута недељно у трајању од 30 до 40 минута.	Деца од четири године до поласка у школу. Број деце одређује се у зависности од врсте специјализованог курса.
Клубови и секције	Развијање способности и вештина у различитим областима, односно посебним подручјима рада. Програми се остварују као дечји клубови (на пример, дечји клуб технике, филма и цртаног филма) или као посебне секције (фолклорна, драмска, ликовна, музичка и др.).	Једном до два пута недељно, у трајању до два сата.	Деца од четири године до поласка у школу. Број деце одређује се у зависности од врсте програма.
Игротека	Позајмљивањем играчака омогућити доступност и коришћење различитих играчака сваком детету.	Најмање једном недељно у трајању од један до два сата.	Сва деца предшколског узраста учлањена у игротеку. Место: простор вртића, путујућег вртића, школе, библиотеке, дечји центри, галерије, музеја и др.).

Други програми и облици рада и услуга:

Пригодни програми	Програми се организују поводом празника, свечаности, значајних датума и манифестација - нпр. програми поводом "Дечје недеље", Нове године и др.	Трајање програма зависи од организације рада установе.	Деца предшколског узраста. Различита места и простори у зависности од програма.
Повремени програми	Програми се организују као излети, вишедневни боравак деце на летовању и зимовању.	Трајање програма зависи од организације рада установе, као и од заинтересованости родитеља.	Деца узраста од четири године до поласка у школу.
Програми у вишедневном трајању	Организовано васпитање, образовање и збрињавање деце у циљу ублажавања последица социјално, културне и здравствене специфичности.	24 сата дневно, највише пет радних дана недељно.	Деца од годину дана до поласка у школу.

Услуге породици са децом раног узраста:

Назив	Циљ	Трајање	Корисници
Саветовалиште за родитеље	Пружање стручне помоћи и подршке породици у свим питањима везаним за васпитање, образовање и одрастање деце.	Најмање два пута недељно у трајању до три сата.	Сви заинтересовани родитељи деце на територији локалне самоуправе.
Услуге збрињавања и васпитања деце у породици	Обезбеђивање поуздане и стручне услуге збрињавања и васпитања деце предшколског узраста у породици.	У различитом трајању, повремено или редовно, у зависности од потреба породице.	Организује се за све заинтересоване породице са децом предшколског узраста на територији локалне самоуправе.

Predmet Pravilnika

Programi i drugi oblici rada i usluga

Principi i ciljevi ostvarivanja programa

Vrste posebnih programa

Vrste specijalizovanih programa

Drugi programi i oblici rada i usluga

Uslovi za ostvarivanje programa

Vreme ostvarivanja programa

Mesto ostvarivanja programa

Korisnici programa

Zdravlje i bezbednost korisnika programa i drugih lica

Organizatori programa

Lica koja ostvaruju programe

Uvođenje programa

Dostupnost programa, pružanje informacija i zaštita podataka

Praćenje i vrednovanje programa

Finansiranje programa

Završna odredba

TABELARNI PREGLED PROGRAMA, OBLIKA RADA I USLUGA I USLOVA OSTVARIVANJA PROGRAMA

Specijalizovani programi:

Drugi programi i oblici rada i usluga:

Usluge porodici sa decom ranog uzrasta:

КОМЕНТАР ПРАВИЛНИКА О ВРСТАМА, НАЧИНУ ОСТВАРИВАЊА И ФИНАНСИРАЊА ПОСЕБНИХ, СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИХ ПРОГРАМА И ДРУГИХ ОБЛИКА РАДА И УСЛУГА КОЈЕ ОСТВАРУЈЕ ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА - "Сл. гласник РС", бр. 26/2013

На основу члана 19. став 2. *Закона о предшколском васпитању и образовању ("Сл. гласник РС", бр. 18/2010*- даље: Закон), донет је *Правилник о врстама, начину остваривања и финансирања посебних, специјализованих програма и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа ("Сл. гласник РС", бр. 26/2013*, ступио на снагу 28.3.2013. године - даље: Правилник).

Чланом 18. Закона прописано је да се у оквиру предшколског програма остварују редовни програми (у целодневном и полудневном трајању), а да могу да се остварују и други посебни и специјализовани програми, у складу са потребама и интересовањима деце, родитеља, односно старатеља, према могућностима предшколске установе и јединице локалне самоуправе.

Посебни и специјализовани програми, према члану 19. став 1. Закона, су:

- програми посебних области васпитно-образовног рада;
- програми неговања језика и културе националне мањине;
- пригодни и повремени програми који имају за циљ остваривање културних и рекреативних активности, односно одмора деце;
- програми подршке породици;
- програми за рад са децом у породици (породичне јасле, "беби сервис");
- други програми и облици рада и услуга.

Национални просветни савет је, у складу са својим законским овлашћењима, утврдио стандарде услова за остваривање посебних програма у области предшколског васпитања и образовања, који су објављени у *Правилнику о стандардима услова за остваривање посебних програма у области предшколског васпитања и образовања ("Сл. гласник РС", бр. 61/2012)*. Ови стандарди представљају захтеве, мерила, односно критеријуме у погледу услова који се морају обезбедити да би се васпитно-образовни рад квалитетно и успешно остваривао.

Доношењем Правилника заокружен је и завршен процес нормативног уређивања области посебних и специјализованих програма који се остварују у области предшколског васпитања и образовања. Њиме су утврђени ближи услови о врстама, начину остваривања и финансирања посебних и специјализованих програма и других облика рада које предшколска установа утврђује својим годишњим планом рада.

Реализацијом ових програма на начин прописан Правилником оствариће се принципи и циљеви којима ће се обезбедити допринос унапређењу квалитета предшколског васпитања и образовања, повећање доступности образовања за сву децу предшколског узраста, партнерски однос са породицом, локалном самоуправом и широм друштвеном средином, јачање улоге породице, уважавање различитости деце и њихових породица и даље развијање концепције отвореног система предшколског васпитања и образовања.

Ради лакшег сналажења, уз Правилник је урађен и **Табеларни преглед програма, облика рада и услуга и услова за остваривање програма** који чини његов саставни део.

Посебни програми

Посебни програми су комплексни, целовити васпитно-образовни програми, усмерени на развој детета и додатну подршку породици, а у оквиру њих, реализују се и услуге породици са децом предшколског узраста. Посебни програми су:

- **Играоница**, која се остварује најмање једном недељно у трајању два до три сата, за децу узраста од три године до поласка у школу, у групама од највише 24 деце по једној одраслој особи. Циљ овог програма је **подстицање и развијање игре као основног облика дечјег изражавања;**
- **Игровница**, чији је циљ такође **подстицање игровне и истраживачке активности код деце на узрасту од три године до поласка у школу** и њихове родитеље, најмање два пута недељно у трајању два до три сата, у групама од највише 24 деце, а могуће је формирати и "беби групе" (највише до 12 деце), уз обавезно присуство једног одраслог пратиоца детета;

- **Путујући вртић** за децу у срединама у којима не постоји ниједан организован облик рада или програм рада са децом, узраста од четири године до поласка у школу, у групама до 25 деце, најмање два пута недељно. Програм се остварује у прилагођеном аутобусу или већем комби возилу;
- **"Путујући васпитач"** је програм који се организује у срединама у којима не постоји ниједан организован облик рада или програм рада са децом, а не постоји могућност организованог превоза деце до вртића. Намењен је деци узраста од четири године до поласка у школу и деци од пет и по до шест и по година која због болести нису у могућности да похађају ниједан од понуђених програма. Организује се на одређеном месту за више деце или у породици, у трајању од два до три сата дневно, два до три пута недељно;
- **Породичне јасле** су намењене деци узраста од шест месеци до три године, и деци која из здравствених разлога не могу да се укључују у редовне групе, у срединама где не постоје капацитети за пријем деце у предшколску установу. Овај програм се остварује повремено или редовно, у стану васпитача, родитеља или другог заинтересованог лица, у трајању које зависи од потреба породице;
- **Породични вртић** је исти облик рада као и породичне јасле, само за децу узраста од три до пет и по година;
- **Школе родитељства** за заинтересоване родитеље на територији локалне самоуправе, најмање два пута недељно у трајању до три сата, са циљем пружања стручне помоћи и подршке породици. У оквиру посебних програма, могу се организовати и услуге породици са децом раног узраста у виду саветовалишта за родитеље и пружања услуга збрињавања и васпитања деце у породици.

Специјализовани програми

Специјализовани програми су ужи васпитно-образовни програми, којима се стимулише целовити развој детета, али се акцент ставља на посебне склоности детета и његова интересовања. У ове програме спадају и програми неговања језика и културе националне мањине. Специјализовани програми су:

- **Читаоница (Причаоница)** за децу узраста од три године до поласка у школу, најмање једном недељно у трајању један до два сата, са циљем увођења детета у свет књиге и стимулисање говорно-језичког развоја. Програм се остварује у библиотеци или посебно опремљеном простору у предшколској установи;
- **Студио (Радионица) драмског изражавања** за децу узраста од четири године до поласка у школу, најмање једном недељно у трајању један до два сата, са циљем подстицања стваралачког изражавања покретом, гестом, цртежом, гласом...;
- **Ликовни атеље** за сву заинтересовану децу предшколског узраста, у групама до 15 деце, најмање једном недељно у трајању један до два сата, са циљем стимулисања ликовног изражавања деце, са елементима примењене уметности и вајарства;
- **Програми физичке културе** за сву заинтересовану децу предшколског узраста, у групама до 15 деце, једном до три пута недељно у трајању један до два сата, са циљем подстицања физичког развоја деце;
- **Специјализовани курсеви (балет, страни језик, пливање...)** за децу узраста од четири године до поласка у школу, у групама чија величина зависи од врсте курса, једном до три пута недељно у трајању од 30 до 40 минута, са циљем развијања способности у различитим областима;
- **Клубови и секције** за децу узраста од четири године до поласка у школу, у групама чија величина зависи од врсте програма, једном до два пута недељно у трајању до два сата, са циљем развијања способности у различитим областима и подручјима рада (клуб технике, фолклорна секција, филмски клуб, драмска, ликовна или музичка секција и сл).

Други програми и облици рада и услуга

Други програми и облици рада и услуга се организују у циљу прилагођавања специфичним потребама деце и породице. То су:

- **Пригодни програми који се организују поводом празника, манифестација** ("Дечја недеља", Нова година и сл.), за сву децу предшколског узраста, чије трајање зависи од организације рада установе;

- **Повремени програми који се организују као излети, летовање, зимовање**, за сву децу узраста од четири године до поласка у школу, чије трајање зависи од организације рада установе и

- **Програми у вишедневном трајању**, за децу узраста од годину дана до поласка у школу, у трајању од 24 сата дневно, највише пет радних дана недељно.

Да би сви напред наведени програми и облици рада са децом предшколског узраста могли да се остварују, неопходно је да буде обезбеђен адекватан простор који је функционално опремљен, да остваривање ових програма не угрожава организациони, безбедносни нити здравствени живот деце у установи, да програми остварују свој циљ - интеграцију деце у ширу заједницу, да се њима повећава обухват деце предшколским васпитањем и образовањем и да лица која реализују програме имају одређен степен и врсту образовања сарадника у установи.

Организација и остваривање програма

Посебни и специјализовани програми се остварују редовно, током целе године, у редовним терминима, у оквиру радног времена (за децу која су укључена у васпитне групе, под условом да су обухваћена сва деца и да га не финансирају родитељи) или ван радног времена установе (ако га финансирају родитељи).

Програми се остварују у простору установе, на местима за одмор и рекреацију и другим адекватним местима. Простор мора да буде тако опремљен да обезбеђује несметано одвијање планираних активности.

Корисници програма су деца предшколског узраста, како она која су обухваћена, тако и деца која нису обухваћена предшколским програмом.

Посебну бригу установа која остварује програм мора посветити здрављу и безбедности деце која су корисници програма (успостављају се процедуре за хитне случајеве, врши се обука запослених, обезбеђује се спољашњи и унутрашњи простор и сл.).

Организатор програма је установа која може програме да остварује самостално или у сарадњи са другим правним или физичким лицима, када се њихови међусобни односи уређују уговором о сарадњи.

Програме остварују лица које ангажује организатор програма и та лица морају да испуњавају прописане услове у погледу врсте и степена образовања сарадника у предшколској установи.

Програм се уводи када се процени да постоје потребе деце и породица за таквим обликом рада, на предлог стручних органа. Одлуку о избору и реализацији програма доноси управни одбор, по прибављеном мишљењу савета родитеља. Програми се прате и вреднују на основу система праћења и вредновања који осмишљава установа и представљају део процеса самовредновања и спољашњег вредновања установе.

Програми могу да се финансирају из средстава оснивача установе, родитеља, донатора и других лица, у складу са законом.